

MOZES EN SAM.

door C. J. HOEKENDIJK.

J. M. BREDÉE'S BOEKHANDEL en UITGEVERSMAATSCHAPPIJ,
ROTTERDAM.

MOZES EN SAM

DOOR

C. J. HOEKENDIJK.

J. M. BREDÉE'S BOEKHANDEL EN UITGEVERSM AATSCHAPPIJ
ROTTERDAM.

N.V. DRUKKERIJ V/H KOCH & KNUTTEL — GOUDA

I.

WIE MOZES EN SAM WAREN.

Heel aan het eind van het dorp stond de eenvoudige hut, door Mozes en Sam bewoond. Het was een kleine, bouwvallige woning, alleen van het meest noodzakelijke huisraad voorzien. Voor de jeugd van het dorp had die woning iets romantisch, iets dat aantrok en afstootte tegelijk. Hoewel Sam geregeld met de kinderen van het dorp speelde en in kattenkwaad en guitenstreken voor niemand hunner onderdeel, was het toch nog nooit aan een hunner gelukt, tot in de woning van „den ouden Jood” door te dringen en aan zijn kameraden de geheimen te kunnen vertellen, die zich daar bevonden. Mozes was vriendelijk jegens ieder, behalve jegens den predikant van het dorp, maar wist allen op een afstand, althans buiten zijn woning te houden. Die geheimzinnigheid nu had de fantasie der jongens opgewekt en, waar zij niets met zekerheid konden vertellen, daar waren zij te ijveriger in het veronderstellen van alle mogelijke

dingen. De één vertelde, dat in die eenvoudige hut groote schatten lagen verborgen, in diepe kuilen in den grond. De ander zei weer, dat de oude Jood een tovenaer was, die met den duivel in verbinding stond en die allerlei rampen over zijn vijanden kon brengen. Daarom kwam hij nooit in de kerk en had hij een afkeer van den dominé, die toch anders aller vriend was.

't Was zonderling; niemand wist iets zekers, maar allen wisten toch iets van het dagelijksch leven van Mozes en Sam te vertellen. Dat nu gaf iets griezeligs aan die hut en trok toch ook weer aan. Iedere heldhaftige jongen van het dorp verlangde er naar eens goed achter die altijd gesloten gordijntjes te kunnen zien en zou toch ook al weer voor geen geld van de wereld alleen naar binnen zijn gegaan.

Ook de volwassen menschen wisten van Mozes en Sam weinig te vertellen. Het was nu omstreeks acht jaren geleden, dat Mozes met een bleeke vrouw en de kleine Sam zich op het dorp hadden gevestigd. Vanwaar zij kwamen en of zij nog familie hadden en waarom zij zich juist op dat dorp kwamen vestigen, was niemand ooit te weten gekomen en de oude Jood bewaarde daaromtrent ook altijd het diepste stilzwijgen. Hij ging weinig met de menschen om, sloot zich bij niemand aan en beredderde zelf zijn huishouding.

Alleen wist men, dat Mozes een Jood was, dat die bleeke vrouw zijn dochter Ruth en dat Sam zijn kleinzoon was, maar voor het overige was alles in een geheimzinnig duister gehuld.

Kort na hun vestiging was het bleeke vrouwtje ernstig ziek geworden. Hoe gaarne hadden de burens toen hun belangstelling getoond en den ouden man geholpen, maar alle hulp werd met beslistheid afgewezen. Zelfs de dominé, die uit belangstelling de kranke wilde bezoeken, was met beslistheid teruggezonden en hem werd verzocht nooit weer een voet over den drempel te zetten. Alleen de dokter had toegang tot de kranke, maar menigvuldig waren zijn bezoeken niet, want weldra zag men de zwarte koets voor de woning stil houden; een kist, van ruwe planken getimmerd, en met geen enkel sieraad er aan was in de koets gezet en als een gebroken man had de oude Jood, met den kleinen Sam aan de hand, zijn lieve doode naar het onreine kerkhof der Goim, der Christenhonden, gebracht. Zielesmart vervulde het hart van den ouden man, maar het meest deed het hem pijn, dat zijn eenig, geliefd kind niet eens in gewijden grond haar laatsten slaap mocht slapen. Van dat oogenblik af waren de groeven in zijn rimpelig gelaat dieper dan ooit, zijn gang was minder vast en zijn teruggetrokkenheid grooter geworden. Alleen de begeerte om Sam, zijn kleinzoon,

op te voeden tot een waardig zoon van Israël, gaf hem kracht om zijn levenstaak weer voort te zetten.

Mozes was een echte sjacheraar. Hij handelde in alles en nog wat. Met een groote leeren tasch op den rug, trok hij van dorp tot dorp en verkocht daar garen, band, knopen, naalden, spelden en honderd andere dingen meer, die in elke huishouding zoo vaak noodig zijn. 's Morgens zag men hem reeds vroeg uitgaan en tegen het donker was hij altijd terug. Sam wachtte hem dan met verlangen en wanneer dan de avonddich gereed was, vertelde Mozes van zijn ervaringen van dien dag. Dan deed Mozes zijn avondgebed en begaven beiden zich ter ruste op hun harde legerstee om dan den volgenden morgen weer vroeg op te staan en dien dag op dezelfde wijze door te brengen. Geen regen of wind, geen hagel of onweer kon hem tot thuisblijven dwingen. Iederen morgen ging hij er op uit en iederen avond keerde hij weer, dat ging zoo geregeld als de torenklok van het dorp.

Alleen de Zondag en de Zaterdag maakten daarop een uitzondering. Des Zondags ging hij niet uit, omdat de Christenen dan toch niet kochten en op den Sabbat rustte hij naar het gebod. Al had men dan zijn koopwaren ook met goud willen betalen, Mozes zou voor geen handel te vinden zijn en hij zou ieder, die het beproefde, in het gezicht slingeren: „Daar staat geschreven: Zes dagen zult gij arbeiden en al

uw werk doen, maar de zevende dag is de Sabbat des Heeren, uws Gods, dan zult gij geen werk doen, gij noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vreemdeling, die in uw poorten is." „De Sabbat is van God," zei hij als de menschen soms kwamen om zaken te doen.

Voor Sam was de Sabbat een feestdag. Hij kreeg dan zijn beste kleren aan, een korte wandeling, niet verder dan een Sabbatsreize werd met Mozes gemaakt en dan brak het hoogtepunt van den Sabbat aan. Mozes zette zich bij de tafel, de kleine Sam naast hem en dan begon de oude te vertellen uit het grijs verleden van het volk Gods. Neen, als hij vertelde, was Mozes geen oude, afgeleefde man meer, dan werd hij weer jong, dan begon zijn hart warm te kloppen en het bloed liep hem ook sneller door de aderen, dan fonkelden zijn oogen en voelde hij zich weer zoo echt een lid van het volk des verbonds. En dan gingen de uren voorbij, zonder dat één van beiden het bemerkte. Als dan de kleine Sam door die verhalen werd meegesleept en ook in geestdrift ontvlamde, werd bij Mozes de hoop weer levend, dat eenmaal de vloek van zijn huis zou worden weggenomen en dat dit kind van een afvalligen vader toch wel een echte zoon van Abraham worden zou. „Gij zijt lid van het volk Gods, dat door zoo machtige hand uit Egypte werd geleid, dat droog-

voets door de Schelfzee wandelde en veertig jaren lang door God werd gevoed en gedrenkt en als op arends vleugelen gedragen," zoo sprak Mozes dan, terwijl hij Sam aanzag om na te gaan, of deze daar wel diep van doordrongen was. En dan kwamen de verhalen van Mozes, Jozua, de Richteren, van David, van Salomo en van den heerlijken Tempel, waar God woonde onder Israël. Daar klonk vreugde in zijn stem, als hij van Gods groote daden der verlossing sprak, maar droef en somber werd de toon van zijn verhaal, als hij moest spreken van Israëls afval van den levenden God. Op zulke Sabbatdagen was Mozes als een priester, die Gods geboden inscherpte aan zijn kleinkind en Gods daden groot maakte om liefde tot zijn God en zijn volk in het hart van Sam te wekken.

Twee onderwerpen waren er echter, waarover Mozes niet gaarne sprak. Het eerste betrof een zekeren Jezus, die zich had uitgegeven voor den beloofden Messias, die veel volks van het ware geloof had afgetrokken, maar die ten slotte door de overpriesters was ontmaskerd en zijn valsche leer met een verachtelijken dood aan het kruis had moeten bekoopen. En het andere onderwerp was het verhaal van de godvergeten Romeinen, die Jeruzalem omringd en verwoest en het gansche Joodsche volk over de aarde verspreid hadden. Bij die verhalen werden Mozes' goedige en trouwe oogen altijd vochtig en drup-

pelde er menige traan in zijn langen, grijzen baard.

Dat deed Sam dan leed en hij trachtte zijn grootvader wat op te vroolijken, doch hij begreep zelf niet, hoe het zoo was, maar telkens kwam het gesprek weer op die twee onderwerpen terug. Dat er een onderling verband was tusschen die twee gebeurtenissen, begrepen Mozes noch Sam, maar toch werden zij bijna altijd bij elkaar gevoegd.

Door al die verhalen werd Sam een echte zoon van zijn volk. Hij voelde zich Jood in merg en been en daar was hij trotsch op. Waren de Israëlieten niet het uitverkoren volk Gods; hadden zij niet een heerlijk verleden, zooals geen ander volk op aarde? En al zwierven zij nu ook als ballingen in de wereld rond, God had aan Israël nog een heerlijke toekomst voorspeld en de tijd zou eenmaal komen, dat de Koningen der aarde zouden opgaan naar Jeruzalem, om daar Israëls grooten Koning hun hulde en schatting aan te bieden. Sam kreeg zijn volk dan ook hartelijk lief en haatte de Christenen, die maar strak bleven vol houden, dat Jezus de ware Messias was. De haat tegen Jezus en Zijn volgelingen werd door Mozes stelselmatig aangekweekt, want daarin zag hij het beste middel om te voorkomen, dat Sam ooit het voorbeeld van zijn goddeloozen en ontrouwen vader volgen zou en zich ook door den valschen Messias zou laten verleiden. Moest dat ooit gebeuren, dan

zou het leven voor Mozes geen waarde meer hebben. Liever dood dan nog eens die schande van weleer te moeten dragen. Had hij het zijn dochter Ruth op haar sterfbed niet beloofd, dat hij over haar kleinen Sam zou waken als over den appel van zijn oog? Een glimlach had toen om haar lippen gespeeld, zij had tot Vader Abraham geroepen om haar vader bij de opvoeding te helpen en toen was zij heengegaan met een zegenbede voor haar kind en een vloek voor haar man, op de lippen. Mocht die jongen echter Christenbloed in de aderen hebben, dan zou Mozes wel zorgen, dat Sam weer zou goed maken, wat zijn vader bedorven had en in hem zou de echte Israëliet weer herleven. Daarvoor zou de oude Mozes waken met alle kracht en er zijn hartebloed voor geven, als het moest.

II.

MOZES EN SAM OP REIS.

Regelmatig gleeed het leven voor dat tweetal zonen Abrahams daarheen. Eenvoudig en sober als het was, werd het zelden of nooit door stormen bewogen.

Tweemaal in het jaar doorleefde Mozes echter een moeilijken tijd, namelijk de laatste weken voor het Paaschfeest, en met het Kerstfeest. Zou zijn kleine Sam eenigen omgang met vrienden en kameraden hebben, dan moest dat met Christenkinderen zijn. Hoe gevaarlijk dit nu ook voor Sam was, toch begreep Mozes zeer goed, dat hij dat niet verbieden mocht, zou zijn jongen niet een eenzellig en onbruikbaar mensch in de samenleving worden. Maar die omgang bracht groote gevaren mee; dat voelde Mozes tevens en dat maakte hem vaak beangst. Zoo tegen Paaschfeest hoorden Sams speelkameraden op Zondagsschool en catechisatie veel over het lijden en sterven van den Heere Jezus spreken en onwillekeurig spraken zij daarover dan ook met Sam. De jongen kwam dan

soms thuis met vragen, die den ouden man deden beven van ontsteltenis en onwillekeurig vroeg hij zich af, of hij wel goed gedaan had naar dit Christendorp te verhuizen, waar wel niemand wist, welk een schandvlek daar kleefde aan zijn naam, maar waar ook geen enkele Joodsche speelkameraad voor zijn kleinen Sam was. Die arme jongen moest nu omgaan met Christenhonden, die varkensvleesch aten en geloofden in den valschen Messias en nu was hij voortdurend in gevaar door hun leer besmet en van zijn volk losgescheurd te worden. De verhalen van den lijdenden en stervenden Jezus maakten indruk op Sam en hij sprak er van tot zijn grootvader en deed allerlei vragen, die niet zoo gemakkelijk te beantwoorden waren. Als de oude man des nachts in slapeloze uren soms nadacht over die vragen, dan kon zelfs hij, echte zoon Israëls als hij was, niet verhinderen, dat de twijfelvraag in zijn hart opkwam, of Jezus wel werkelijk een valsche Messias was. Als het waar was, wat van Hem verteld en door miljoenen geloofd werd, dan hadden de overpriesters zich vergist en den Messias gedood...

Maar neen, lang hielden dergelijke vragen geen stand. Met kracht schudde Mozes ze van zich af en bad ernstig om vergeving voor deze twijfelvragen. En toch kwamen ze telkens weer terug. Die vermoorde Jezus had niet alleen invloed onder Zijn volge-

lingen, maar Hij liet zelfs den ouden Jood niet met rust.

Behalve het Paaschfeest was ook en wel vooral het Kerstfeest voor Mozes een kwade tijd. Welk kind kan zwijgen, als het heerlijk Kerstfeest nadert? Een zijner kameraden had Sam zelfs uitgenoodigd eens mee te gaan, als straks de honderden lichtjes van den Kerstboom zouden ontstoken worden. Men had Sam de geheele geschiedenis van Bethlehem verteld, van het kindeke in de kribbe, van de Engelen in Bethlehems velden, van de Wijzen uit het Oosten, en van Simeon in den Tempel. Hij had de jongens de Messiaansche profetieën hooren opzeggen. En wat wel het ergste was, Mozes had bemerkt, dat Sam sedert eenigen tijd niet zoo openhartig meer vertelde, wat hij buiten had gehoord.

Nu moest worden ingegrepen, dat wilde Mozes, en daarom besloot hij zijn jongen voor deze Kerstdagen aan zijn omgeving te ontrukken en hem zooveel andere dingen te laten zien, dat hij de geheele geschiedenis van Bethlehem vergeten zou. De leeren ransel werd goed volgeladen met allerlei koopwaren en nu werd Sam beloofd, dat hij met zijn grootvader mee mocht, niet maar naar de dorpen in den den omtrek, maar ver, zeer ver, naar de dorpen op de groote heide.

Dat was een vreugde voor den kleinen Sam. Met smachtend verlangen werd de dag tegemoet gezien, waarop de reis zou worden aanvaard. Moedig stapte hij

toen naast zijn grootvader mee om zaken te doen... en om te vergeten, wat het Kerstfeest aan de wereld te verkondigen heeft.

Van dorp tot dorp trokken zij, eerst nog langs bekende wegen, maar straks op geheel onbekend terrein. Des nachts logeerden zij in een herberg en den volgenden morgen trokken zij weer verder. Daar was groote vreugde in het hart van den kleinen Sam, maar het hart van Mozes werd vervuld met grooten angst, dat hij ten slotte zijn jongen toch niet zou kunnen vrijwaren van den invloed van Jezus van Nazareth. Overal hoorde men over het Kerstfeest spreken. Voor de winkels stonden Kerstboompjes en Mozes kon niet verhinderen, dat Sam hem telkens vroeg, wat toch die lichtjes, die mooie dingen en die cadeautjes beteekenden. Maar die vragen juist maakten Mozes zoo akelig bang. Het benauwde hem te zien, welk een grooten invloed de valsche Messias reeds had. Hoe zou hij op den duur dien armen jongen verre kunnen houden van al die verleiding? Sam zou straks grooter worden en zijn vragen herhalen en dan zou hij zich niet meer tevreden stellen met de ontwijkende antwoorden van grootvader. Of, hij kon ook komen te sterven, evenals zijn vrouw Naomi en zijn dochter Ruth en dan zou Sam alleen staan, alleen als Jood temidden van duizenden en tienduizenden Christenen en zou

de groote invloed van Jezus dan ook hem niet overweldigen, zoodat hij ontrouw werd aan zijn God en aan zijn volk, een afvallige, een Christen? Vroeger had hij nooit geloofd, dat een lid van Gods volk, een zoon van Abraham zoo diep kon vallen. Maar van dien waan was hij voor goed genezen. Had hij niet met eigen oogen gezien, dat zijn onwaardige schoonzoon, driewerf vervloekt zij zijn nagedachtenis, neerknielde voor den valschen profeet? Erger nog, hadden zijn eigen ooren niet gehoord, dat hij tot Jezus had gebeden als tot God.

„O Jezus! Gij hebt mij gered en vrede gegeven, red nu ook mijn verblinden vader, mijn arme vrouw en mijn onnoozel kind!”

Ieder woord had den ouden man door de ziel gesneden. Reeds lang had hij aan zijn schoonzoon getwijfeld. Hij had zoo nu en dan uitdrukkingen opgevangen, die hem als dolksteken door de ziel boorden. Maar dat deze zich zoo ver vergeten kon om een Christen te worden, en dat hij Jezus eerde, zooals men alleen maar God eeren mag, dat had hij nooit kunnen gelooven, voordat hij het zelf zag en hoorde. „O God van Abraham, Izak en Jakob, wat is Uw volk toch diep gezonken. Hebt Gij dan vergeten barmhartig te zijn en zal de grimmigheid van Uw toorn ons dan gansch verdelgen? Geen Koning meer, geen Tempel meer, geen priesters meer en geen

altaren meer en nu knielen kinderen van Uw volk voor den valschen profeet en eeren Hem als God, alsof de wet niet zei: „Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.”

Schor was zijn keel en heesch zijn stem, toen hij dat zijn schoonzoon in het aangezicht geslingerd had. Als een bloedhond was hij op hem toegesprongen. Het denken was hem onmogelijk geweest. Op dat oogenblik was hij tot alles in staat. Hij was in zijn volle lengte voor den vervloekten schoonzoon gaan staan met het broodmes in de hand en hij had zich gevoeld als een andere Abraham, die zijn kind ging offeren, maar nu om de schande van zijn geslacht te wisschen. Hij ging zijn dochter weduwe, Sam een wees en zichzelf een Zeloot, een ijveraar Gods... of tot een moordenaar maken. „Christenhond! Vervloekte afvallige! onwaardige zoon van een roemrijk volk, vertreder van Gods wet, verachter van Zijn eer! Sterf! Sterf door de hand van uw vader, liever dan dat gij den naam onzer familie te schande maakt!” — zoo had hij met schorre stem geschreeuwd. De anders goedige oogen waren vuurvlammen geworden; het mes flikkerde in de lucht en had zeker het hart van dien onverlaat getroffen, had Ruth, zijn dochter, zich niet tusschen haar man en haar vader in geworpen en haar man gered van den dood en haar vader van de schande een moordenaar te zijn. Opeens

had een beroerte den ouden man getroffen. Met het schuim op den mond stortte hij tegen den grond en men verwachtte niet anders dan den dood. Toch was hij na maanden van krankheid weer beter geworden. Langzaam, o zoo langzaam waren de krachten hersteld en onwillig was hij weer tot het leven teruggekeerd. Maar sedert dien tijd was hij voor het leven gebroken. Hij schuwde den omgang met zijn geloofsgenooten. Hij en zijn geheele gezin waren voor het leven geschandvlekt. Toen was het plan gerijpt om ver, ver van het drukke volksleven, op een eenzaam dorp zijn verdere levensdagen door te brengen. Maar zou hij daar kunnen samenwonen, onder hetzelfde dak, met dien Christenhond?"

God had het antwoord gegeven. Slecht enkele maanden na dien vreeslijken dag bracht men des middags het treurig verminkte lijk van den schoon-schoon thuis. „God had gesproken en Zijn oordeel gezonden,” zoo meende Mozes. „God heeft Zijn kind voor veel ellende bewaard en het thuis gehaald,” zoo zeiden de Christenvrienden van den jongen man. De spoorbaan was onvoldoende afgesloten en de koetsier had niets gemerkt van den naderenden trein. Het rijtuig, waarin de jonge man zat, was doorgereden, tot opeens de sneltrein met donderend geraas was komen aanstormen. Een ondeelbaar oogenblik slechts en alles was voorbij. De koetsier en de jonge Christen

lagen vermorzeld tusschen de overblijfselen van het oude rijtuig.

Welk een ontzettende slag voor de arme Ruth en haar nog zoo jeugdig kind. In de eene kamer lag haar kranke vader en in de andere lag thans het lijk van haar man en kostwinner en daar tusschen in zat de arme weduwe met haar eenig kind, nog te klein om te beseffen, wat het verloren had.

Toen Mozes hoorde, wat er was gebeurd, werd hij diep geschokt, niet van droefheid om het verlies van zijn schoonzoon, maar door de gedachte, dat God zoo zichtbaar en zoo spoedig recht gesproken had tusschen vader en zoon. „Zal de Rechter der gansche aarde geen recht doen?” zoo klonk het opeens in zijn ziel, maar plotseling viel hem ook dat andere woord in de gedachte: „Het zwaard zal van uw huis niet wijken.”

En ontzettend was dat laatste woord in vervulling getreden. De gebeurtenissen van den laatsten tijd waren te veel geweest voor de zwakke Ruth. Eerst de verandering bij haar man, die zulk een verwijdering had teweeggebracht tusschen deze harten, de weleer zoo warm voor elkaar klopten, toen die vreeslijke en onvergetelijke twist, daarbij de ziekte van haar vader en nu ook nog de dood van haar man. Langzaam was haar levenslamp gaan kwijnen en zonder verdere schokken was ze uitgegaan. En

sedert dien tijd was er een onverzoenlijke haat gekomen in het hart van Mozes tegen al wat Christen heette.

Hoe kwam het toch, dat al die sombere herinneringen van jaren terug, Mozes nu op eenmaal als op het lijf vielen? De oude man wist het zelf niet, maar zij namen hem zoo in beslag, dat hij niet meer luisterde naar het gebabbel van Sam, die naast hem liep en die zijn uiterste krachten moest inspannen om hem bij te houden. Eerst was de angst als een schuifelende slang op hem aangeslopen, maar toen op eens als een lawine op hem neergestort. Men zegt, dat een drenkeling in zijn laatste oogenblikken zoo helder van geest is, dat zijn geheele leven in één ondeelbaar oogenblik met groote klaarheid en levendigheid aan hem voorbijgaat. Welnu, zoo ging nu ook aan den geest van Mozes alle ondervonden ellende voorbij met een klaarheid, als doorleefde hij dat alles nog eens. Zouden dat zijn drenkelings herinneringen zijn, die aan den dood voorafgaan? Of waren het slechts de verschrikkingen van het Kerstfeest, die hem van alle kanten besprongen? Ja, dat zou het zijn. Hij trachtte dus met al de wilskracht, waarover hij te beschikken had, die sombere gedachten van zich af te schudden. „Kerstfeest,” zei hij op eenmaal tot zijn kleinzoon, als of deze hem

zooeven iets had gevraagd en niet reeds uren lang in stilte naast hem voortsjokte. „Kerstfeest, jongen! dat is het feest der hel, dan dansen de duivelen van blijdschap, dat zij zoo vele menschen reeds hebben verleid om in Jezus te gelooven; die lichtjes zijn een weerkaatsing van het helle vuur, dat gestookt wordt voor alle volgelingen van den valschen Messias en die vroolijkheid der Christenen is een dronkemans pret, die hen ten verderve voert. Sam! mijn jongen! wacht u voor dat Kerstlicht, want het trekt de menschen eerst aan, om hen dan te verdelgen, evenals de lamp de muggen aantrekt om hun de vleugels te verbranden. Kerstlicht is dwaallicht en misleidt den mensch.” Na die uitbarsting zonk hij weer in zijn sombere gedachten terug en vergat alles rondom zich, zelfs zijn lieveling aan zijn hand.

III.

OP DE GROOTE HEIDE.

Het laatste dorp lag reeds lang achter hen en de groote, dorre heide strekte zich voor hen uit. Mozes had niet gemerkt, dat de lucht boven hen dreigend donker was geworden en een geweldigen sneeuwstorm voorspelde. Ook had hij niet bespeurd, dat Sam reeds eenigen tijd zijn hand losgelaten en achter hem kwam aanstropelen, als kon hij niet verder. Niets bemerkte Mozes, omdat hij niet aan het heden, maar aan het verleden dacht.

Opeens voelde hij een klamme hand naar de zijne grijpen en een vermoeide stem vroeg klagend: „Grootvader! is het nog ver naar het naaste dorp? Ik ben zoo moe en kan bijna niet verder!”

Met een schok ontwaakte Mozes uit zijn gedachtedroom en zag op het bleeke en vermoeide gelaat van den kleinen Sam. Zelfverwijt doorpriemde zijn hart. De angstige zorgen voor Sam hadden hem tenslotte den jongen zelve doen vergeten. Zoo is

vaak de mensch, hij is zoo vol angst en vrees voor de toekomst, dat hij het heden verwaarloost en veel doet, dat die toekomst nog donkerder maakt.

Met ontsteld gelaat zag hij de donkere wolken boven zijn hoofd, terwijl een blik op zijn horloge hem zei, dat straks ook de avond dalen en hen in een nachtelijk duister hullen zou. Hij zag rond om zich, of hij niet een hut of den toren van een naburig dorp kon ontwaren. Maar alles was vergeefs. Hij zag slechts de dorre heide rondom hen en het donkere onheilspellende wolkendak boven hun hoofd. Dwaas, die hij was, om het verleden had hij het heden vergeten. Hij had zich beangst om de toekomst, maar wie zei hem, dat hij nog een toekomst zou hebben? Straks zou de avond vallen en zij zouden alleen staan op de heide; straks zou een geweldige sneeuwstorm losbarsten en zij zouden zonder beschutting zijn. Wie zou in het duister van den nacht te midden van een geweldigen sneeuwstorm den weg kunnen vinden op de onbekende heide? Hij had gewenscht ver van de Christenen te zijn en nu was hij ver weg, maar dat maakte hem bijna krankzinnig van angst. Zou hij neerknielen en tot den God van Abraham roepen om hulp? Maar het bidden was hem thans onmogelijk. In een hart, dat met haat tegen Jezus is vervuld, wordt niet gemakkelijk een gebed geboren. Daar begon reeds

de wind op te steken en de eerste sneeuwvlokken dwarrelden rondom hen. Weldra gierde de wind over de heide en sneed de reizigers in het gelaat. Hun gelaat werd gestriemd door de sneeuwvlokken, en de geheele heide was weldra met een sneeuwkleed als met een doodsgewaad bedekt. Toen begon de duisternis te vallen en het pad door de heide was nu geheel onvindbaar geworden. Het was bijna onmogelijk om verder te gaan. De sneeuwklompen kleefden hun aan de schoenen, en de laatste krachten van den armen Sam waren weldra verbruikt. „O, Grootvader! ik kan, heusch, ik kan niet meer,” zuchtte de arme jongen en zonk toen op den besneeuwden grond neer.

Toen was het, dat er een gebed opsteeg tot God. Geen lang gebed met vele mooie woorden. Slechts een zucht, een kreet, die uit de geprangde ziel tot God opklom. „O, God van Abraham, Izak en Jakob! Die naar Hagar luisterde, toen zij met haar stervenden Ismaël in de woestijn was, help! red mijn arm kind! Wijs ons een woning, waar wij beschutting kunnen vinden in dezen donkeren nacht. Laat mij des noods omkomen, als dit arme kind slechts wordt gered.”

Daarop knielde hij bij den oververmoeiden Sam neer, deed alle koopwaren uit den leeren ransel, pakte er zijn kleinzoon in en tilde hem met inspanning van alle krachten op den rug. Zwaar, veel te zwaar was

die last voor den ouden man, maar de wanhoop gaf hem reuzenkrachten. Hij hoorde den wind niet meer huilen; hij voelde de sneeuw niet meer snijden in zijn gelaat; hij dacht aan niets meer dan aan het arme kind, dat dreigde om te komen in dezen donkeren nacht op de eenzame heide.

Maar, waarheen nu? Geen weg was meer te ontdekken, want het sneeuwkleed had alles bedekt. Geen lichtje was er te zien op de groote, eenzame heide. Waarheen? Mozes wist het niet, doch hij liep maar rechtuit. Met een kloppend en bloedend hart en met stukgelopen voeten sleepte hij zich voort, al maar roepende uit het diepst zijner ziel: „O, God van Abraham! help, o God van Abraham, red.”

Doch het scheen wel, of zijn gebed verwaaide op de groote heide. Hoe kon God ook hooren naar het gebed van iemand uit een gevloekt geslacht? Moest dit kind nu sterven voor de zonde zijns vaders? Het zweet parelde Mozes op het voorhoofd ondanks de felle koude. En geen wonder, terwijl zijn lichaam gebogen ging onder den zwaren last, streed zijn wil een strijd, zooals slechts zelden gestreden wordt op aarde.

Maar dat was dan ook te veel voor den ouden man. Het was nu geheel donker geworden, alles rondom hem was stil. Het gaan was hem nu niet mogelijk meer. Meteen krest, die ver over de heide weerklonk, zonk hij

op den grond neer. „O, God! ik kan, ik kan niet meer.”

Zijn val bracht hem weer eenigszins tot bezinning. Hij greep rondom zich naar Sam. De jongen was ijstkoud en lag roerloos neer. Zou hij slapen, bedwelmd zijn of....? Neen dood, kon en mocht hij niet zijn. Hij richtte zich met moeite op, trok zijn jas uit en spreidde die over Sam.

Daar hoort hij opeens ver, heel in de verte een kerkklok luiden. Bom-bam! Bom-bam! Het waren de Kerstklokken, waarvan de klanken als op de vleugelen van den wind gedragen den menschen op de heide toeriepen: „U is heden geboren de Zaligmaker, welke is Christus, de Heere.” Gegruwd had Mozes altijd van die Kerstklokken, maar nu klonken zij hem toe als een lied van Engelen, die hem den weg wezen naar redding voor hem en zijn Sam. 't Was hem op eenmaal als stroomden hem met die kerkkloktonen nieuwe levenskrachten toe. Nu wist hij, waarheen zich te wenden. Nog eens nam hij zijn zwaren last op den rug en liep met de nieuwe krachten, die de hoop hem gegeven had, in de richting, waaruit het klokgebom hem tegenklonk. Spiedend ging zijn oog over de vlakke, of hij hier of daar niet een lichtje zag branden; maar nog zag hij niets. Weldra verstomde het klokgelui, maar nu was de goede richting reeds ingeslagen, en hoopvol liep hij thans verder.

Was het zelfbedrog, of zag hij daar heel in de verte werkelijk een lichtje flikkeren? Neen, hij bedroog zich niet. Het Godshuis, dat hem zoo even met metalen mond had geroepen, wenkte hem nu uit de verte vriendelijk toe. In de kerk waren de lichten ontstoken, omdat straks de gemeente zou samenkomen om Kerstfeest te vieren. De herders van Bethlehem konden niet met meer aandacht hebben gestaard naar het licht, dat hun uit den hemel tegenstraalde en de Wijzen uit het Oosten konden niet eerbiediger hebben opgezien naar de ster, die hun den weg wees naar Jezus, dan Mozes staarde naar het Kerstlicht, dat hem den weg der redding wees. Met inspanning van zijn laatste krachten, strompelde hij er heen. Hoe dichterbij kwam, des te helderder werd dat licht hem. Weldra doemden ook andere lichtjes uit het duister op, maar dat eerste licht, dat licht der kerk bleef hem een gids en hij rustte niet, voordat hij dat had bereikt en hij met zijn dierbaren last was aangekomen in de schaduw van Gods huis. „Het Kerstlicht is een weerkaatsing van het vuur der hel" — had hij vanmiddag nog gezegd, maar thans was dit Kerstlicht hem een wenkende Engel der redding geweest.

IV.

IN DE PASTORIE.

Wat er verder met Mozes gebeurde, heeft hij slechts vernomen uit het verhaal van den predikant, die hem in zijn krankheid bijstond.

Menschen, die opgingen naar Gods huis om het blijde Kerstfeest te vieren, hadden een ouden man gevonden met een verkleumden jongen in een zak naast zich op den grond. De predikant was gewaarschuwd en deze had beiden naar de pastorie laten brengen, waar alles in het werk was gesteld om de levensgeesten weer op te wekken.

Bij Sam was dit spoedig gelukt en met de veerkracht, eigen aan de jeugd, had hij zich spoedig hersteld van de doorgestane ellende. Met den ouden man was dit echter moeilijker gegaan, ondanks de uitnemende verpleging, die hij bij den predikant genoot. Eerst in den middag van den volgenden dag was het bewustzijn teruggekeerd, doch na even verbaasd en vragend te hebben rondgezien, was hij

weer weggezonden in zijn kussens en in een diepen slaap gevallen. Tegen den avond was de koorts opgekomen en Mozes was gaan ijlen en had geglimlacht, terwijl hij uitriep: „Sam! Kerstlichtjes zijn terugkaatsingen van het vuur der hel; neen Sam, het zijn gidsen naar de redding! Als het Kerstfeest is, dan juichen de duivelen in de hel. Jongen! luister toch nooit naar dat klokgelui!” Dan weer vloog hij overeind en riep: „Hoor Sam, daar luidt een klok, kijk Sam, daar flikkert een licht, kom, jongen, daar is de redding!” Toen was de koorts minder geworden en Mozes was in een weldadigen slaap gevallen, die beterschap zou brengen, naar men hoopte, doch die in werkelijkheid slechts een voorbode was van dien langen slaap, waaruit niemand ontwaakt.

Sam had het, zooals wij zeiden, minder zwaar gehad dan zijn oude grootvader. Na goed warm gewreven te zijn, met dezelfde sneeuw, die hem straks bijna den dood had gebracht, na een flink verwarmenden drank te hebben ingenomen en in een warm bed te zijn gelegd, was de weldadige slaap over hem gekomen en met dien slaap keerden ook de verloren levenskrachten weer. Ook hij was tegen den middag van den dag ontwaakt, maar toen was zijn geest helder en al voelde hij zich nog zoo moe, en al deden zijn voeten geweldig pijn, toch had hij wat gegeten en gedronken en toen een uur later de dokter weer

kwam, had deze verklaard, dat voor den jongen het gevaar geweken was, mits hij goed werd verpleegd. Als een vreugdeboodschap was dat bericht door de pastorie gegaan. De dominé had het terstond aan zijn vrouw verteld en deze weer aan haar drie dochters en de kleine Bertha was daarop naar de keuken gelopen en had de boodschap weer overgebracht aan den tuinman en de keukenmeid en dezen zorgden wel, dat het bericht spoedig in het geheele dorp bekend werd, want in alle woningen werd dien dag over niets anders gesproken dan over de beide zwervers, die daar gevonden waren voor de kerkdeur.

Nu, aan een uitnemende verpleging zou het Sam niet ontbreken, daar stond de vrouw van den dominé borg voor en aan hulp ontbrak het haar niet. Nooit had ze bij haar dochters zulk een bereidheid om te helpen gevonden als nu. Er werd een krachtige soep gekookt, er werd vleesch gebraden, en het vuurtje in de slaapkamer werd lekker opgestookt.

Men liep op de teenen door de gang en luisterde dan telkens, of men niets hoorde. En toen moeder uit Sams kamer terugkwam en vertelde, dat hij lekker gegeten had, toen ging er een gejubel op. 't Was alweer de kleine, kittige Bertha, die het eerst het idee opperde om het Kerstfeest, dat dien avond in de pastorie zou worden gevierd, uit te stellen tot den volgenden dag, opdat de kleine Sam daaraan

dan misschien ook kon deelnemen. Moeder legde de hand op Bertha's gitzwart haar en zei glimlachend: „Ja, klein ding! dat zullen wij doen en dan mag jij naast hem zitten.”

't Was dien avond laat, eer de meisjes den slaap konden vatten. Hoofd en hart en mond waren vol van dat tweetal zwervers. Duizend vragen hadden zij elkaar te doen en toch wist men vooruit, dat niemand daarop een antwoord kon geven. Wie waren toch die twee menschen, van waar kwamen zij en hoe kwamen zij daar aan de deur der kerk? Vragen genoeg, maar zij, die daarop alleen het antwoord konden geven, lagen beneden in de logeerkamers en sliepen, de één den slaap der genezing en de andere de onrustige sluimering vóór den dood.

Den volgenden dag waren de meisjes vlugger dan ooit beneden en rustten niet, voordat moeder had verteld, hoe het dien nacht was gegaan. De tuinman had gewaakt bij Mozes en achtte zich dat een groote eer. Hij vertelde, dat de oude man den geheelen nacht in een doffe sluimering had gedoezeld en slechts nu en dan in zijn slaap de namen Naomi, Ruth en Sam had genoemd. Om zes uur had de domine den tuinman vervangen; deze zou nu de wacht bij den ouden man houden. Sam had geslapen als een roos, en zat nu overeind in zijn bed met verbazing rondziende naar alles om zich heen. Moeder twijfelde er niet

aan, of de dokter zou wel toestemming geven om des avonds Sam naar de huiskamer te brengen, zoodat hij getuige kon zijn van het huislijk Kerstfeest. En zij scheen goed geraden te hebben. De dokter gaf de gewenschte toestemming en moeder ging nu naar Sam om de uitnoodiging over te brengen.

Maar waarom ontstelde die kleine jongen zoo, toen hem die uitnoodiging werd gedaan en waarom was zijn weigering zoo beslist? Gevoelde hij zich nog te moe voor zulk een feest? Maar neen, dat kon het niet zijn. Het was den jongen aan te zien, dat hij een inwendigen strijd streed, hoe klein hij ook was. Eindelijk kwam het hooge woord er uit: „Mevrouw, ik durf en ik mag niet naar het Kerstfeest,... want ik ben een Jood.”

Mevrouw ontstelde door dit antwoord. Geen oogenblik was het bij haar opgekomen, dat zulk een klein kind reeds een afkeer van den Helland kon gevoelen. Zij had vaak gedacht aan de heidenen in de verte, maar nooit aan het volk Israël in haar eigen vaderland. Eerst hadden de woorden van den jongen haar teere ziel onzegbare pijn gedaan. Wat, het heerlijk Kerstfeest een hellefeest? Zij kon die woorden nog maar niet begrijpen, maar als bij ingeving gevoelde zij, dat zij hier stond tegenover een misleid kind, dat de heerlijkheid van het Kerstfeest nog nooit had gevoeld, en door verblinde ouders was opgezet

tegen den Heiland der wereld. Maar dan had de Heiland haar hier ook een taak te volbrengen gegeven. Waren deze arme zwervers misschien daarom onder haar dak gebracht om hier tot Jezus te worden geleid? Waren niet alleen hun lichamen verkleumd door de koude, maar ook hun zielen? Daar kwam een warm gevoel over haar, toen zij zich helder bewust werd, wat haar Heiland hier van haar eischte. Zij zette zich naast het bed van Sam neer en vroeg hem met moederlijke liefde naar zijn moeder en zijn vader en naar zijn verdere levensomstandigheden, terwijl zij Sams hand in de hare genomen had en hem aanzag met een paar oogen, zoo zacht en zoo vriendelijk, dat het harde gemoed van den kleinen jongen begon te ontdooien. Moederlijke liefde had hij nooit gekend en toch haakt het hart van ieder kind daarna. En nu zag hij daar in de oogen van een vrouw, die als een moeder voor hem voelde. Daar ging van die oogen en van de geheele verschijning dier dame een weldadige invloed op hem uit. Daar ontdooide een ijsklomp in zijn hart en het ging lente voor hem worden. Eerst schuchter, maar toen moediger en met meer openhartigheid vertelde hij van zijn moeder, die begraven lag op het Christenkerkhof te M.; van zijn grootvader met wien hij nu samenwoonde; van het onderwijs, dat hij had genoten; van den haat, dien hij voelde voor

Jezus, en van de lange reis, die grootvader met hem ondernomen had, om aan den invloed van het Kerstfeest te ontkomen. Dat vertellen deed hem goed. Wel stonden er tranen in de oogen van mevrouw, maar dat waren geen tranen van boosheid, doch van liefde en medelijden, en toen hij moe was van het vertellen, legde hij het hoofd weer op zijn kussen en zag met een paar wonderlijke oogen op de dame, die nog altijd zijn hand in de hare hield.

De domineesvrouw had geblikt in een afgrond, zooals zij zich nooit had kunnen voorstellen. Zelf had zij haar Heiland gevonden aan den schoot van haar moeder en hier vond zij nu een kind, dat stelselmatig van den Heiland was vervreemd en tegen den Redder van zondaren was opgezet, als tegen den grootsten vijand der menschen. En dan, wat een leven voor zulk een kind, dat de moederliefde nog zoo noodig had. Eerst steeg er een dankgebed op uit haar hart, dat dit arme schaap in haar huis was aangeland en toen een ernstige bede om licht en kracht, opdat zij het mocht brengen naar den goeden Herder.

Te veel levenswijsheid bezat de domineesvrouw, dan dat zij met dit kind een lang twistgesprek ging voeren. Zij zag hem nog eens goed in de vermoeide oogen en zei toen: „O Sam! als je toch eens wist, welk een vriend van kinderen Jezus is, dan zoudt

ge Hem nu niet haten. Kom van avond maar eens bij den Kerstboom en dan zult ge hooren, hoe heerlijk het is dien Jezus lief te hebben. Ik zal een goed plaatsje voor je klaarmaken." Dat zei ze hard op, zoodat Sam het hoorde, maar zachtjes voegde ze er aan toe. „En ik zal voor je bidden. arme jongen!"

En dat deed ze dan ook. Eer ze naar haar huiskamer terugkeerde, had de domineesvrouw door het gebed een onderhoud met haar Heiland en zooals een moeder pleiten kan voor het behoud van haar kind, dat haar na aan het hart ligt, zoo pleitte zij hier voor het eeuwig behoud van dezen armen jongen.

Moeder zag bleek, toen zij weer in de huiskamer terug kwam, maar op haar bleek gelaat lag een hemelglans, die allen diep ontroerde, doch gesproken werd er niet over wat in de binnenkamer was voorgevallen. Alleen vader wist daarvan iets af, maar zelfs voor hem had zij verborgen, dat zij in haar hart reeds het antwoord had ontvangen op haar gebed in de verzekering, dat zij dit verloren schaap uit het huis van Israël tot den goeden Herder terug brengen zou. Daarover spreken deed zij echter met niemand, maar dat haar geloof onwankelbaar was, bleek wel hieruit, dat zij de belofte had gebracht, dat Sam zou komen, terwijl deze nog beslist had geweigerd.

Zoo brak de avond van 27 December aan, waarop het Kerstfeest in de pastorie zou worden gevierd. Alle handen waren druk in de weer met de versiering van den boom en alle monden spraken over den gast, die dit Kerstfeest zou meevieren. Toen het donker begon te worden, trok moeder zich een oogenblik in haar slaapkamer terug. Zij knielde voor een stoel neer en sprak kinderlijk en eenvoudig tot haar Heiland: „Mijn dierbare Heiland! nu kom ik het geschenk halen, dat Gij mij van middag in Uw liefde hebt toegezegd. Maak zijn hart bereidwillig, niet alleen om te komen tot den Kerstboom, maar vooral ook om te komen tot U en te ervaren, welk een genot het is Uw kind te zijn. Nooit hebt Gij mij een zoon geschonken o Heer! en daarover treur ik ook niet meer, maar nu smEEK ik U, geef mij dezen jongen. Gun mij het voorrecht hem tot U te brengen. Laat het straks Kerstfeest ook voor hem zijn.”

Toen stond zij van haar knieën op en ging regelrecht naar de kamer, waar Sam lag. Hij zat weer overeind in zijn bed en scheen aanmerkelijk beter. Meer dan nog de drank van den dokter, had het bezoek van mevrouw dien morgen hem goed gedaan. 't Was hem, alsof hij zijn leven lang honger geleden had en nu voor het eerst was verzadigd. 't Was hem, alsof een koude winter met sneeuw en

stormen voor hem was voorbijgegaan en als ware de lente nu aangebroken. De eerste lentebloemen bloeiden reeds in zijn hart. Hoe had hij van middag zoo durven spreken tot zulk een lieve dame. Hij gevoelde nu spijt en had zich dan ook vast voorgenomen om terstond vergiffenis te vragen voor zijn weigering, zoodra mevrouw weer bij hem zou komen. En dan, is niet in ieder menschenhart een trek naar het verbodene? Juist, omdat hij altijd zoo gewaarschuwd was tegen den Kerstboom en het Kerstfeest, trok zijn hart er nu juist heen. Met evenveel beslistheid als hij 's middags gezegd had, dat hij niet durfde en niet mocht komen, met even groote beslistheid gevoelde hij nu, dat hij niet weigeren mocht en dat een Kerstfeest met zulke menschen gevierd niet slecht wezen kon. Wat had hij in dien halven dag een groote verandering ondergaan en hoe geheel anders vond mevrouw hem des avonds terug, dan zij hem des morgens verlaten had. Was de Herder reeds aan het zoeken en terechtbrengen van dit schaap?

„Wel Sam! nu moet ge eens meegaan, en dan zult ge eens zien, wat ge nog nooit hebt gezien. Laat ik je nu maar eens helpen aankleeden en dan zullen we je in een lekker, warme deken stoppen en dan zal de tuinman je dragen naar het lekkere plaatsje, dat ik voor je klaargemaakt heb.” Met een opgewekte levendigheid had de domineesvrouw deze

woorden gesproken en zij dribbelde door de kamer, om aan Sam geen gelegenheid tot tegenspraak te geven. Toch was er een angstig vragen in haar hart, hoe het zou afloopen. Al droeg zij de verzekering in zich, dat de Heere haar gebed verhoord had, toch wist zij nog niet, hoe de Heiland Zijn werk zou voltooien. Neen, zij wist nog niet, dat de Heer reeds geantwoord had, voor zij had geroepen.

„Mevrouw, kom u eens hier! kunt u mij wel vergeven, wat ik van morgen heb gezegd? Ja, ik wil wel naar den Kerstboom, als u meegaat. Maar zal grootvader niet boos zijn?”

Met vaste stem had Sam deze woorden gesproken. Wat wonderlijk handelt God vaak. Zij vroeg zich angstig af, hoe het zou gaan en hoe de tegenstand zou worden gebroken en nu had de Heere het hart reeds bereidwillig gemaakt. Daarom glimlachte zij vriendelijk tegen Sam. Zij kleepte hem aan, pakte hem flink in een wollen deken en wenkte toen den tuinman om Sam heel voorzichtig naar de huiskamer te dragen. Sams vraag liet zij maar geheel onbeantwoord. Terwijl zij zelf met een paar kussens volgde, klonk het opeens in haar hart: „Ik heb een zoon van den Heere ontvangen.”

V.

SAMS EERSTE KERSTFEEST.

Dicht bij den helder brandenden haard zat de kleine Sam op de canapé, op het plaatsje, dat de domineesvrouw daar met moederlijke teederheid en zorg voor hem had gereed gemaakt, en naast hem zat de kleine Bertha met haar witte jurkje en schitterende oogen. Haar eereplaatsje stond ze aan niemand af. Had ze dit plaatsje niet eerlijk verdiend door den goeden raad, dien zij gegeven had? Welnu, men had haar dat plaatsje ook wel gegund, want al meende zij, dat het een groot geheim was voor alle huisgenooten, toch wisten allen reeds, dat zij dien middag pakjes had zitten maken, waarop telkens een adres van drie letters was geschreven: „Sam! Sam! Sam!”

En Sam? Hij gevoelde zich als in een droomenland. Hij, de arme jongen uit de hut, zat daar nu en troonde als een prins op zijn zetel. Rondom hem die drie meisjes, die hem voorkwamen engelen te zijn. De vriendelijke dame, aan wie hij voor het eerst van

zijn leven zijn hart had uitgestort, dribbelde nog wat in de kamer rond, het vriendelijk gelaat van den predikant boezemde hem vertrouwen in. Doch al die indrukken verzonken als in een zee van licht, dat de Kerstboom op hem wierp. Hij kon zijn oogen niet afhouden van al die lichtjes, en van die mooie versierselen daar voor hem. Daar kwam iets weldadigs over hem. Hoe vreemd hem alles daar ook was, toch gevoelde hij zich er thuis.

Eindelijk kwamen de bedienden binnen en zou het feest beginnen. Hoe heerlijk klinken de liederen in den huiselijken kring. 't Was voor Sam een geheel nieuwe wereld, die zich hier opende en hij kwam blijkbaar onder den indruk van wat hij hoorde en zag. Toen moesten de meisjes de profetieën opzeggen, waarin de Heiland aan Israël en de wereld was beloofd. Het verbaasde Sam, hier zoovele woorden te hooren, die hij ook van zijn grootvader zoo dikwijls vernomen had en hij werd daardoor onwillekeurig veel milder gestemd in zijn opvatting omtrent de Christenen.

Maar zijn verbazing steeg ten top, toen de predikant begon te vertellen. Eerst vertelde hij van den val van Adam en Eva in het Paradijs, waardoor de Zaligmaker zoo onmisbaar was geworden. De eerste belofte, daar aan den gevallen mensch gegeven, was later door andere beloften uitgebreid en verklaard.

En toen werden de profetieën, door de meisjes zoo-even opgezegd, kortelijk toegelicht en verklaard. Zoo hoorde Sam veel van wat hij ook van zijn grootvader reeds had geleerd, en dat maakte hem nog aandachtiger.

Toen kwam de heerlijke Kerstgeschiedenis, die de vervulling bracht van wat aan Israël was toegezegd. Daar lag in de kribbe de Verlosser aan Adam en Eva beloofd; de nakomeling van Abraham, door Wien de wereld zou worden gezegend; de Silo door den stervenden Jakob beloofd; Davids Zoon en Davids Heer; de Immanuel door Jesaja voorzien; in het kort daar lag de voltooiing van het Oude en het heerlijk begin van het Nieuwe Testament. Noem maar één profetie, die in den Heiland niet volkomen werd vervuld. Zijn heerlijkheid en majesteit, maar ook Zijn bitter lijden en sterven — alles, alles was slechts vervulling van wat God eertijds had toegezegd. Ware Abraham bij de kribbe geweest, hij zou neergeknield zijn en God hebben gedankt; Jakob zou hebben uitgeroepen: „Dat, dat is Israëls Verlosser en Zaligmaker; David zou kroon en scepter voor dezen Koning der heerlijkheid hebben neergelegd en al Israëls waarachtige grooten en vromen zouden geweest zijn van vreugde bij de kribbe van Bethlehem. Maar zij waren reeds daarboven in het Vaderhuis Gods. Maar in hun plaats kwamen nu de Engelen naar omlaag en zongen in

Bethlehems velden dat schoone lied, het schoonste, dat immer op aarde werd gehoord: „Eere zij God in den hooge, vrede op aarde, in de menschen een welbehagen.”

Toen werd eenvoudig maar boeiend de geschiedenis der herders, van Simeon en Hanna in den Tempel, en van de Wijzen uit het Oosten verteld. En Sam was één en al gehoor. Het was hem, alsof hij hier hemelmuziek hoorde. Nooit had hij ook maar het flauwste vermoeden gehad, hoe heerlijk het Kerstfeest was, maar nu leefde alles voor hem. Hij wist niet, waarom zijn grootvader Jezus zoo haatte; Sam zou hem, zoo dacht hij, kunnen liefhebben, hij zou met de herders willen knielen bij de kribbe van Jezus. De kleine man werd zoo overstelpt door hetgeen hij hoorde en zag, dat, toen de predikant eindigde met deze woorden: „Ook u is heden de Zaligmaker geboren. Heb Hem lief, zoek bij Hem genade en gij zult door Hem worden gered!” — de kleine Sam uitriep: „Dat zal ik morgen dadelijk aan grootvader vertellen, want dat heeft hij nooit geweten, anders had hij Jezus nooit zoo gehaat.”

Die uitbarsting van Sam viel als een kanonschot te midden der feestvierende familie. De meisjes wisten wel, dat ver, ver over de zee Heidenen woonden, die Jezus niet kenden en den zendelingen vaak kwaad deden, maar dat zij thans onder hun eigen dak menschen hadden, die Jezus haatten, dat was hun

iets nieuws. Zij griezelden er van. En toch werd Sam van dat oogenblik af een merkwaardig persoontje in hun midden. Daar kwam over die kinderen een bekeeringsijver, die het Sam weleens benauwd genoeg had kunnen maken. Maar moeder verlostte hem spoedig uit deze omgeving, bracht hem naar zijn kamer terug en nadat zij hem toen nog eens van haar Heiland had gesproken, knielde zij naast zijn bed neer, en toen deed Sam wat ook zijn vader gedaan had: hij aanbad Jezus als zijn Heiland. Het was Kerstfeest voor hem geworden en de domineesvrouw dankte daarvoor haar Heiland hartelijk.

VI.

WORSTELLEN OM EEN ZIEL.

De Kerstlichtjes waren uitgegaan en weldra was alles stil geworden in de pastorie. De meisjes fluisterden in haar kamer nog lang na over de twee armezwerfers, die Jezus haatten en allen waren bereid iets voor hen te doen. Maar wat?

Het scheen, dat alleen de predikant daarop het rechte antwoord gevonden had. Hij stond op van den stoel, waarop hij ernstig over deze vraag had nagedacht en knielde toen daarvoor neer, en hij bad lang en vurig.

Tusschen bidden en bidde is een groot onderscheid. Daar zijn gebeden, die zoo ledig en hol zijn, dat zij verwaaien nog lang, voor zij den hemel hebben bereikt. Maar daar zijn ook gebeden, die regelrecht naar den hemel opstijgen, omdat zij van den hemel afkomstig zijn. Door God in het hart gewerkt, keeren zij ook weer tot God terug en zulke gebeden dragen de kiem der verhooring in zich.

Zulk een gebed nu werd door den predikant tot God

opgezonden. Het lot van dit tweetal menschen, dat, vlak bij den Kerstboom, toch zoo oneindig ver van den Christus was verwijderd, ging hem diep ter harte. Nog was de zegen, dien zijn vrouw dien dag op haar gebed van God had ontvangen, hem onbekend en daarom bad hij voor beiden, hoewel hij voor één reeds had kunnen danken. Zijn bidden was eigenlijk geen bidden meer, maar een worsteling met God voor het behoud dezer arme zielen.

Eindelijk stond hij op van zijn knieën. Daar kwam een innerlijke vrede over hem en ook hij gevoelde, dat hij van den Heere zou ontvangen, wat hij had gevraagd. Hij wilde zich nu ter ruste begeven om dan morgen eens ernstig met den ouden man te spreken. Eerst wilde hij zich nog overtuigen, of hij voor den nacht van al het noodige was voorzien. Heel zachtjes sloop hij door de gang en opende de deur der ziekenkamer met de uiterste voorzichtigheid. Wie beschrijft echter zijn verbazing, toen hij den ouden man rechtop in bed zag zitten met een gelaat zoo angstig en verwilderd, dat de predikant onwillekeurig een stap achterwaarts deed. Toen dacht hij echter aan zijn worstelen van zooveel. Hij gaf den tuinman een wenk om de kamer te verlaten en trad toen op den armen man toe met een zachtheid en vriendelijkheid, die alleen in de school van Jezus wordt geleerd. Hij legde zijn hand op Mozes' schouder, staarde hem met zijn vriendelijke oogen aan, terwijl

hij vol deernis sprak: „Mijn vriend! mijn arme vriend, zeg mij, wat ik voor u kan doen. O, ik zou u zoo gaarne willen helpen, als ik maar wist waarmee?”

„Ophouden met dat helsche gezang!” klonk het heesch uit den mond van den ouden Jood en hij maakte een afwerend gebaar, alsof hij iets afschuwelijks wilde wegdoen uit zijn gedachte. Zing niet van Bethlehem, dat mag, dat kan ik niet hooren. Zing dan liever het lied van Mirjam, of van Debora of een lied van David, zing één van de liederen Israëls, maar zing niet van Jezus, zing niet van Bethlehem! Vloek Jezus, maar verheerlijk Hem niet; veracht Hem, maar prijs Hem niet.”

Eerst dacht de predikant, dat Mozes weer ijde, maar het bleek hem weldra, dat deze vrij helder van geest was; alleen de Kerstliederen hadden hem zoozeer geërgerd, dat zijn toestand er niet weinig door verergerd was. De predikant stond als verpletterd bij het aanschouwen van zulk een haat tegen den Heiland. Hij wist dan ook eerst niet, wat hij antwoorden zou. In het hevigste twistgesprek met anderen had hij nooit naar woorden behoeven te zoeken, maar hier was zijn tong als verlamd en viel het spreken hem o zoo moeilijk. Zulk een haat tegen Jezus had hij nog nooit ontmoet.

Misschien was het erg onhandig van den predikant, maar hij zei geen woord tot Mozes, doch knielde

voor diens legerstede neer en bad. Eerst kwamen de woorden slechts met moeite, met horten en stooten, want de tranen verstikten zijn stem, maar toen werd het warm in zijn gemoed, het gebed van zooveen kwam weer terug, een geest des gebeds kwam over hem. Het bidden werd een voorbede; de voorbede een pleiten; het pleiten, een worstelen om het behoud van dezen zoon van Abraham. Hij hield God vast als een andere Jakob; hij hield niet op en liet niet los, voordat hij deze ziel van zijn God had ontvangen. Hij pleitte op Gods verbond met Abraham; hij pleitte op de liefde des Heilands, die juist in deze Kerstdagen zoo luide verkondigd werd; hij pleitte op alles, wat hij maar aangrijpen kon, om de redding dezer ziel van God te ontvangen. Geen zondaar kon met meer aandrang met God worstelen om het behoud van zijn eigen ziel dan deze priesterlijke dienaar des Heeren pleitte voor dien armen zwerver.

Lang had hij gebeden, eer hij weer het hoofd ophief en de oogen opende. Hoe hij ineens zoo aan die woorden kwam, wist hij zelf niet, maar hij legde nog eens de hand op Mozes' schouders en zei slechts: „Saul! Saul! wat vervolgt gij Mij, het is u hard de verzenen tegen de prikkels te slaan. Mozes! door Jezus te haten haat gij God, den God Abrahams.”

Met langzamen stap ging de predikant de kamer uit en riep den tuinman om verder dien nacht te

waken. Slapen kon hij nog niet, maar hij ging naar zijn studeerkamer om nog eens te overdenken, wat hem verder te doen stond. Ware hij slechts naar zijn slaapkamer gegaan, dan had hij daar van zijn vrouw kunnen hooren, wat groote dingen de Heere reeds aan Sam had gedaan, maar dat deed hij niet. De redding dezer ziel lag hem te zwaar op het harte, dan dat hij nu rust zou kunnen zoeken in den slaap. Hoe weinig vermoedt de buitenwereld van den strijd, dien een dienstknecht des Heeren vaak te voeren heeft, alvorens hij een nieuwen parel mag hechten aan de Middelaarskroon van den Heiland. Wanneer de redding van zondaren ons met centenaarswicht op de ziel drukt, dan gaat een waarachtig dienstknecht des Heeren niet ter ruste, als daar vlak naast zijn kamer een onbekeerde worstelt met den dood.

En hoe was Mozes onder dit alles? Dat begreep hij eigenlijk zelf niet. Hij had een Christen hooren bidden voor hem en voor zijn Sam, evenals vroeger zijn schoonzoon dat had gedaan en toch was hij hem niet naar de keel gevlogen om dien mond met stomheid te slaan. Wat zeg ik, hij was gaan luisteren naar dat gebed; het kwam hem voor, dat hij daarin een stem der liefde hoorde. Zijn woede was gestild, als een woeste zee, waarop olie gegoten is. En toen.... sedert den dood van zijn geliefde Naomi was hem zulks niet overkomen, zijn oogten

deden eerst hevige pijn, daarna werden zij vochtig en toen vielen de zilte druppelen in zijn grijzen baard neer.

Mozes weende! De tranen, die hij daarbij vergoot, waren als milde regendruppelen voor zijn dorstige ziel. Onheilspellende wolken waren over hem heengegaan en een ontzettend onweer scheen boven zijn hoofd te zullen losbarsten om alles rondom hem en in hem te verwoesten. En zie, inplaats van verwoesting kwam er ontspanning in zijn gemoed en iedere traan deed een grassprietje van nieuw leven op den dorren bodem van zijn ziel ontkiemen. Het harde hart van den ouden Jood was gebroken. Met al zijn woeden en haten had hij toch den arbeid van God aan zijn ziel niet kunnen vernietigen. En nu vielen daar opeens de schellen van zijn oogen en hij zag, dat Jezus de Beloofde aan de vaderen was. De oude Mozes had Jezus gevonden en zijn ziel was gered.

VII.

IN JEZUS ONTSLAPEN.

„Is u daar, dominé?” Zacht klonk de stem van den kranke, maar toch had de tuinman haar gehoord. In een wip was hij bij zijn bed en tot alle hulp bereid, maar hij kon niet geven, wat de oude man noodig had. „Is de dominé niet daar?” klonk het bijna angstig.

De tuinman had reeds de kamer verlaten en klopte aan dominé's studeerkamer, waarna hij haastig de deur opende en naar binnen riep: „Dominé! de zieke roept u!” Als een schok ging die boodschap den predikant door de ziel. Zou dit het teeken der overwinning zijn? Het volgend oogenblik stond hij reeds voor het bed van den kranke.

Welk een verandering had diens gelaat ondergaan. Dat wilde en angstige was verdwenen en daar was iets vragends, iets hongerigs voor in de plaats gekomen. Diepe groeven op het voorhoofd en onder de oogen zeiden maar al te duidelijk, dat hier een geteekende ten doode lag. Het moede hoofd was terug-

gezonken in de kussens en slechts zeer zacht werden nog eens de woorden herhaald: „Is u daar, dominé?”

De predikant boog zich zoo diep mogelijk over den kranke heen en zag hem vriendelijk in het gelaat. Daar gleed een glans van herkennen over dat gelaat en zacht fluisterde hij: „Bethel, de Heere is aan deze plaats en ik heb het niet geweten.” Dat was het woord, waarmee de vijand zich gewonnen gaf.

Nu was het oogenblik van spreken voor den predikant gekomen. Daar is voor iederen zielenherder een tijd, waarop spreken nutteloos zou zijn en ook een tijd, waarop zwijgen zondig zou wezen en wèl hem, die deze tijden wel weet te onderscheiden. Zoeven had de predikant tot God gesproken over den kranke, nu moest hij tot den kranke spreken over God.

„Ja, broeder! de Heere is aan deze plaats en Hij is hier gekomen met het bepaalde doel om uw arme ziel te redden van het eeuwig verderf. Hij, Die beloofd werd aan Abraham, Izak en Jakob, Die door de profeten werd voorzegd en door Israël werd verwacht, Hij is gekomen tot de Zijnen. De Engel heeft het geboodschapt; het hemelsche heirleger heeft het gezongen; de herders hebben het geloofd en zijn door Hem gered. Hij heeft getoond de Messias te zijn door de woorden, die Hij sprak; door de wonderen, die Hij deed; ja ook door den dood, dien Hij

heeft ondergaan. Hij was de priester, die zichzelf offerde; het offer, waarop alle offers in Israël hadden gewezen. In Hem werd vervuld alles, wat te voren door de profeten was voorspeld. Twijfel dan niet meer en verzet u niet langer. De Heere is aan deze plaats en Hij zegt u nu duidelijk en klaar, dat Hij de Messias is. Ook u is heden de Zaligmaker geboren, welke is Christus, de Heere."

De predikant was warm geworden en de woorden vloeiden hem nu van de lippen. Hij voelde het, hier was geen tijd voor allerlei redeneeringen; hier moest Christus gebracht worden in al Zijn heerlijkheid aan een stervenden zoon van Abraham. En dat deed hij dan ook. Even vurig als hij zoeven tot God had gebeden voor dezen man, even vurig sprak hij nu tot dien man over de heerlijkheid van den Christus. Kinderlijk eenvoudig sprak hij over de vervulling der Messiaansche profetieën. Hij teekende het leven van den Heiland, zooals een Mattheus dat deed, die bijna bij iedere gebeurtenis de vervulling aantoonde van wat de profeten hadden gesproken. En kon de Jood zich geen lijdenden Messias voorstellen, de predikant toonde aan dat inzonderheid Psalm 22 en Jesaja 53 toch wel werkelijk van een lijdenden Messias spraken.

Onvermoed ging hij voort des Heilands heerlijkheid te doen uitblinken. Deze stervende moest niet alleen

tot de overtuiging gebracht worden, dat Jezus de ware Messias was, maar hij moest zich in nood en dood aan Hem vastklemmen. Niet het verstand moest allermeest worden overtuigd, maar het hart moest naar den Christus worden omgebogen en biddend zocht de predikant naar woorden om onder hooger zegen dien arbeid aan die ziel te mogen volbrengen.

Mozes had al dien tijd de oogen gesloten en lag roerloos neer, als had de dood reeds beslag op hem gelegd. Zou hij misschien reeds dood zijn? De predikant hield even stil en luisterde met ingehouden adem. Daar gingen opeens de oogen open en het was, alsof daaruit een engel den predikant tegenlachte.

„Is Sam daar? O, laat ik hem zien en spreken, eer het te laat is.” Hij sprak als een man, die haastig wil afdoen, wat hij nog te doen heeft, omdat hij voelde, dat zijn tijd kort was.

De predikant spoedde zich naar de andere logeerkamer, waar Sam na de gemoedsbeweging van dien dag in een diepen slaap was gevallen. Hij wekte hem haastig en vertelde den verbaasden jongen, die met lodderige oogen den predikant aanzag, dat zijn grootvader ernstig ziek was en hem wilde spreken, eer hij stierf. Opeens was Sam klaar wakker, nu hij van zijn grootvader hoorde. Voorzichtig droeg de predikant hem naar de andere kamer en zette hem voor het bed van zijn grootvader op een stoel neer.

Maar ook de andere huisgenooten waren ontwaakt van het geloop door de gang en spoedden zich naar beneden om te zien, wat er gebeurde. En welk een roerend tooneel aanschouwde men toen. De oude man hief de bevende hand met moeite op en legde die op het hoofd van zijn kleinzoon en met trillende stem sprak hij toen: „O, Sam! de God van Abraham, Izak en Jakob en . . . de Messias van Bethlehem, zal u zegenen. Uw vader had gelijk, Jezus is de Messias, aanbid Hem en dien Hem zoo vurig, als ik Hem heb gehaat.”

Hij wilde nog meer zeggen, maar hij kon niet meer. Zijn denken werd weer een oogenblik beneveld en hij begon weer te ijlen: „Hoor Sam! daar luiden de Kerstklokken! Daar moeten wij heen, daar is redding. Kijk! Sam, daar brandt een licht, daar willen wij heen. Heere! in de schaduw van Uw huis! . . .” Toen zweeg hij en allen stonden als aan den grond genageld. Hoorde men daar niet het klapwieken van den Engel des doods?

De ziel van den ouden Mozes werd opgenomen tot Hem, Die wel lang was weerstaan, maar die eindelijk toch ook een plaats had gekregen in het hart van den ouden Jood.

VIII.

DAT MOEST VADER EENS WETEN.

De doodgraver had dien dag een zware taak gehad. In den harden grond moest voor den ouden Mozes een graf worden gedolven. Zijn arbeid was nu voltooid en nu ging hij de klok luiden voor de begrafenis.

In het dorp was het weldra algemeen bekend geworden, wat er dien nacht met Mozes was gebeurd. Daarom gingen dan ook allen mee naar het kerkhof, om Mozes daar ter ruste te leggen tot aan den morgen der opstanding. Daar luidde de klok reeds en het was, alsof de klok nog nooit zoo geluid had als op dien morgen. Tusschen het somber gebombam, klonk ook zoo nu en dan een vroolijke jubeltoon. Trouwens de torenklok had recht om mee te jubelen, want zij had den zwervers het eerst den weg der redding gewezen.

Met diepen eerbied schaalden allen zich rond de geopende groeve. Toen hield de predikant de lijkrede, maar de dorpsgenooten herkenden hun predi-

kant bijna niet. Hij zag bleek door de aandoening zijner ziel, maar over dat bleeke gelaat lag een glans uitgespreid, die aller aandacht trok. Heel de toespraak bij het graf was één tintelend jubellied op *de zoekende genade van den Christus van Bethlehem*. En toen hij eindigde, verzocht hij als slotzang te zingen het lied, waarmede de oude man naar den hemel was gegaan. „Eere zij God in de hoogste hemelen, vrede op aarde, in de menschen een welbehagen.” Daar klonk op het stille kerkhof een lied, dat misschien nog nooit tot graflied had gediend. Toen ging elk naar zijn huis en den eerstvolgenden Zondag preekte de dominé over de woorden: „Heere! Gij hebt Uw weldadigheid aan ons groot gemaakt.”

Na den dood van zijn grootvader bleef Sam in de pastorie wonen. De vrouw van den predikant zei herhaaldelijk: „Dit kind heb ik van den Heere ontvangen,” en zij wilde er niet van hooren hem weer de koude wereld in te laten gaan, zonder eerst aan haar warm kloppend moederhart heerlijk gekoesterd te zijn.

Bij Sam vond het voorstel om te blijven geen tegenstand, want dat dorp was hem lief geworden; veel had hij er verloren, maar nog meer gevonden. Trouwens, waarheen had hij moeten gaan? Hij had immers niemand meer op aarde, die hem lief had.

Des te meer werd hij vertroeteld door de predikantsvrouw en haar drie dochters. Sam had hier een heerlijk tehuis gevonden en groeide op tot eer van zijn pleegouders, maar bovenal tot eere Gods. En toen later de groote vraag aan de orde kwam, wat Sam moest worden, toen verwonderde het niemand, dat hij wilde heengaan om aan zijn volksgenooten te gaan verkondigen: „U is geboren de Zaligmaker, welke is Christus, de Heere.”
